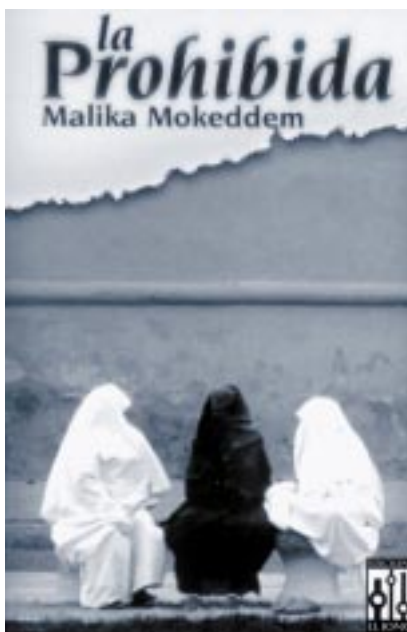

sofriment dels personatges, però alhora obre esclertes d'esperança en el nostre interior en mostrar-nos aquell desig que va més enllà de la rebel·lió i que aspira a l'autèntica llibertat. No es tracta solament, doncs, d'una intenció crítica, de denúncia d'una situació i uns fets que ens poden superar, ni tampoc d'un simple crit feminista (per bé que són les dones les que més pateixen les injustícies, del terror dels conflictes només se n'escapen uns pocs), i no és tampoc monopoli de la seva societat el sistema integrista. Resulta evident la gran dificultat de ser dona en el seu país, sobretot a l'hora de superar les limitacions i represions; Malika Mokeddem i Sultana són dones, cosa que els dona més mèrit. Però, no és precisament aquesta voluntat de dona alliberada el que més ens ha de cridar l'atenció de la novel·la, sinó el tractament conjunt de temes i sentiments d'abast universal com, per exemple, la buidor de l'exili: «quan un ha marxat un primer cop només hi ha refugis efímers»; el racisme: «els qui defensen mentides sobre les races haurien de donar un cop d'ull a la genètica», com ens comenta Vincent, un personatge d'origen europeu que sobreviu amb el ronyó trasplantat d'una dona algeriana; l'ofec existencial: «Aquí abunda tant el fàstic que tothom vigila a tothom, és obligatori»; l'educació de les futures generacions «l'escola ja no és un lloc on s'aprèn... ara ja només és una fabrica de desconcertats i de petits islamistes»; o la negació de la identitat dels pobles «els homes d'Estat... l'han titllada de dialecte», respon Sultana a una nena molt desperta quan aquesta li pregunta per què la llengua que es parla a l'escola no és la seva materna, i aleshores continua: «els dirigents van decidir que dues de les llengües algerianes i l'àrab magrebí i el berber no eren dignes d'ésser oficials. Tanmateix, la seva resistència a les diferents invasions dona testimoni de la seva vivacitat i per això les haurien d'haver reconegut. És de doldre! Pel que fa al francès, ha esdevingut la llengua dels venuts. És fàcil d'entendre, és una manera eficaç d'apartar els uns i de desacreditar els altres, els qui podrien oposar-se al règim i, en suma, una tàctica per a emmordassar tothom. I ho han aconseguit. Una llengua només és allò que se'n fa! En temps passats, l'àrab va ser la llengua del saber i de la poesia». També ens parla d'un amor capaç de vèncer la immundícia de qualsevol exèrcit, un sentiment que s'obre pas entre la

crueltat i que és el més gran reflex de la llibertat, el seu estendard. Amb *La prohibida*, menció especial al premi Femina i guanyadora del premi Méditerranée des Jeunes, doncs, Malika Mokeddem ens ofereix part dels seus records d'infantesa de la seva terra abandonada, però a través d'una sensibilitat força universal i d'unes reflexions plenes d'imatges sensuals i meravelloses. El mateix estil s'imposa en una altra de les seves novel·les, *La nit de la sargantana*, en la qual narra la trajectòria vital d'una dona que decideix abandonar la seva tribu. L'home amb qui l'havien casada l'ha rebutjada, ja que no li donava descendència. El nom de la protagonista ens ho diu tot: Nour (Llum), una nòmada sense tribu. Sassi, un home cec, l'acompanya pel camí de la vida i l'enriqueix amb la seva saviesa: «la seva percepció dels éssers escapa al límit de les nostres vistes; les nostres mirades disgreguen enlloc d'aglutinar; els nostres esperits miren guenyu, imprimint les nostres dèries al món; -la negror és el cor de la llum, sempre hi ha una part d'obscuritat en la claror; al nostre fons duem tenebres que traeixen aquelles paraules que ens identifiquen millor. «No tinc por de la foscor, tinc por d'allò que hi ha dins els ulls», ens diu Alilou, un infant que no pot dormir a causa del terror que li infon la televisió i que viurà el tràgic assassinat de mitja família: «tràgic país aquell en què un s'amaga per estimar però on la barbaritat de la mort sega vides en ple carrer». *La nit de la sargantana* és un recull de vivències, de testimonis colpidors, que han de tastar el sabor amarg de la impotència: «vam pagar per la independència, per què ens maten, ara?... Les massacres ens destrueixen el cap... Imaginat per un instant la vida d'aquelles dones, les entranyes de les quals es rebreguen de por per uns assassins!». En aquesta obra

l'autora també ens torna a parlar de tots nosaltres a través d'una d'aquelles seves impressionants imatges: «Tinc la impressió que l'aridesa del desert és tan sols el reflex d'una humanitat desencarrilada; el seu silenci, el de la nostra impotència; la seva llum, la ferida d'aquesta terra». A *La nit de la sargantana* la recerca de la llibertat torna a ser la protagonista, i ho és d'una forma transcendent, sense devaluar-ne, en cap moment, el seu significat més autèntic, que sempre és present en la narració: «La millor manera de fer fracassar la barbàrie és continuar vivint, sobretot continuar rient». O, tot seguit: «parlar seriosament sobre la vida que reguitna i planta cara a la mort, no de la que n'esdevé esclava i es mutila a favor seu». No cal dir, per tant, que per a l'autora la valentia enfront la mort, no pas la temeritat, també forma part d'aquella força vital que ens dona l'armament suficient amb el qual poder-nos enfrontar cara a cara amb l'ocàs, d'igual a igual i amb un somriure irònic que arrabassa tot el sentit tràgic de la mort. I vet-ho aquí els qui encara conserven la capacitat d'estimar en aquest món: «Titelles d'una simia fantasmagòrica que musiquen el silenci i els vents, afronten les seves angoixes amb valentia i bonhomia. Han après a entabanar la seva vulnerabilitat, i la seva complicitat els dona forces». Aquesta és la realitat, aquest és el nostre món i aquesta pot ser, o no, la nostra vida, depèn de la tria de cadascú. Malika Mokeddem ens mostra algunes de les claus que ens obren les portes del camí que cal seguir per trobar la sortida del fosc laberint que ens nega el dret de ser individus i ens anul·la entre la massa: «Totes les paraules que brillen, les dels somnis, les dels poetes, s'han convertit en obscurantistes. Mentre les que vénen de les tenebres i de l'odi ens encerclen i ens dessagnen». Però, «Per Al·là! Si el verb dels poetes resisteix i ressona encara dins d'alguns caps, no està tot perdut!».

Àngels Folch Poblet

EXCURSIONISME

Òscar Subirats i Torredadell: *Història de la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus (1901-2001)*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2001.

L'excursionisme formal apareix al nostre país amb la creació, l'any 1876, de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques de

Barcelona, precedent del futur Centre Excursionista de Catalunya. Aquests són uns anys caracteritzats pel desvetllament de la catalanitat, encara que, tal i com apunta Pere Anguera, «essencialment cultural i encara amb components nostàlgico-sentimentals».¹ Sorgeix, doncs, dins el marc de la Renaixença, que s'inicia simbòlicament amb la publicació de *l'Oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau, el 1833. Així, l'activitat excursionista esdevé gairebé des del seu naixement a casa nostra una mostra més de la recuperació de la nació catalana i dels seus valors. Cal, en definitiva, redescobrir el país. L'excursionisme, això no obstant, no és un fenomen exclusiu català, ja que s'estén arreu d'Europa durant la segona meitat del segle XIX.

La Secció Excursionista del Centre de Lectura neix, però, uns anys més tard, concretament el 1901. Tot i que els inicis són durs i vénen acompanyats fins i tot d'una certa desorientació, amb el pas del temps la nova secció va consolidant-se en el si de l'entitat que l'acull. Aquest fet es deu en gran mesura a les nombroses aportacions desinteressades de molts socis que la van dotar de vitalitat. Així mateix, l'any 1912 s'incorpora de manera activa la figura de la dona, si més no en les excursions, ja que les juntes estan integrades exclusivament per homes. Les activitats programades, però, tenen una triple vessant ben definida: científicitat (descripció i quantificació), difusió i el fet nacional.

Referent a aquest darrer aspecte, és interessant comprovar que els llocs visitats sovint tenen una significació històrica i sentimental en clau catalanista com poden ser el monestir de Santes Creus o el santuari de Montserrat. Així, un dels objectius principals de l'excursionisme esdevé durant les primeres dècades el redescobrimnt, tal i com assenyalava anteriorment, d'aquells indrets o entorns que són un viu testimoni d'un passat nacional que cal recuperar. Amb el pas dels anys, però, s'abandona aquest costum amb la implantació d'una nova concepció de caire més pràctic. El mateix fet d'anar d'excursió ja és un acte de catalanisme independentment del lloc visitat. La finalitat immediata, doncs, és la pràctica d'aquesta activitat. No obstant això, un bon exemple de la vocació catalanista del moviment excursio-

nista el trobem l'any 1915 amb el discurs de comiat de la presidència de la secció, de Joan Ferraté. En aquesta ocasió denuncia l'entrada al país de pràctiques foranes com el «boy-scoutisme», fet que representa, tal i com assegura, «un perill per a la nostra catalanitat». Alerta, a més, que aquesta és una pràctica de caire militarista i que serveix per a preparar els nens per ser futurs soldats, raó per la qual exigeix que s'estableixi «un excursionisme infantil a la catalana».²

Un altre aspecte destacat són els nombrosos contactes que estableix la secció amb altres entitats d'arreu del territori. Aquests contactes permeten una interrelació i un intercanvi d'informació útil que possibilita una millor planificació de les diverses activitats programades. Tot plegat impulsa la celebració d'aplecs i trobades que enforteixen la cohesió del moviment i permeten traçar-ne el destí evitant que es desvirtui amb la incorporació d'elements negatius. Cal protegir els valors tradicionals de la pràctica excursionista sense que això signifiqui, ni de bon tros, un estancament a nivell metodològic o tècnic.

L'època d'esplendor de la secció és el període comprès entre els anys 1926 i 1939. Són els anys de la publicació de guies com *Les valls del Gaià, del Foix i de Miralles* de Josep Iglésies i Joaquim Santasusagna (1934), i la celebració de fins a deu Aplecs Excursionistes de les Comarques Tarragonines. Tota aquesta rica dinàmica es veu estroncada dramàticament amb la victòria militar dels feixistes espanyols acabadillats pel general Franco. Fins a l'any 1948, el Centre de Lectura no recupera l'autonomia, encara que sota la direcció d'una junta designada per les autoritats franquistes de torn. El mateix autor aporta una dada significativa del desgavell resultant: a nivell del Principat, de les 236 entitats excursionistes existents l'any 1936, tan sols en resten 20 l'any 1940.³ El redreçament, doncs, és llarg i feixuc, i hi destaca la commemoració del cinquantè aniversari de la secció. En un primer moment, l'activitat se centra en la celebració de conferències i exposicions de caire divulgador. A partir de la dècada dels cinquanta, es reprenen les activitats excursionistes amb una certa regularitat i s'efectua un nombre elevadíssim d'excursions i acampades. Així mateix, apareix la Circular per als socis, butlletí destinat

a informar els socis al respecte de la vida de la secció. La darrera part del llibre inclou els últims quaranta anys de la secció fins als nostres dies.

Òscar Subirats ha elaborat sense cap mena de dubte un gran treball de recerca exhaustiva, en alguns moments fins i tot extremadament detallista, que denota un esforç continuat admirable i moltes hores invertides per la realització. Es tracta, però, d'un treball que abraça una temàtica molt específica tal i com exigia la celebració del centenari de la Secció Excursionista. Crec que és important tenir en compte aquest aspecte, puix que limita en certa mesura el seu radi d'influència, fet que d'altra banda no desllueix el resultat. En definitiva, aquesta *Història de la Secció Excursionista del Centre de Lectura (1901-2001)* és un llibre amb un volum ingent d'informació que plaurà a tots aquells amants de l'excursionisme que tinguin interès a conèixer l'evolució d'aquesta activitat, gairebé un estil de vida, dins el marc d'una entitat amb personalitat pròpia, no tan sols a casa nostra, sinó al conjunt del país, al llarg de cent anys d'història.

Frederic Samarra i Sancho
¹ Pere ANGUERA: *L'ombra de l'estel blanc*, Associació d'Estudis Reusencs, Reus, 1989, pàg. 32.

² Pàgines 81 i 82 del llibre.

³ Pàgina 271 del llibre.

NOVEL·LA I CAMPS DE CONCENTRACIÓ

J. Amat-Piniella: *K.L. Reich*. Editorial Proa, Barcelona, 2001

D'un cert temps ençà s'està produint un fenomen curiós i evident si repassem les novetats bibliogràfiques i fins i tot la programació televisiva: el retorn a l'actualitat de temes relacionats amb la guerra civil, l'exili i l'experiència concentracionària. La causa és difícil de precisar, però tal vegada la distanciació dels esdeveniments que provoca el pas del temps i sobretot la possibilitat d'expressar-se lliurement expliquen un fenomen que hauria hagut de succeir de manera natural anys enrere. Molts exemples il·lustren aquesta tendència que fluctua entre el memorialisme, el realisme històric i l'existencialisme. Entre els més rellevants podem citar *Un català a Mauthausen: el testimoni de Francesc Comellas* editat el 2001; la propera publicació dels poemes inèdits escrits en els camps